

Jasmina Tunjić

ARHIV HRT-a je srce Hrvatske radiotelevizije i riznica hrvatske kulture i baštine. Jedan je od najstarijih, najvećih i najvrjednijih arhiva u ovom dijelu Europe. Čine ga odjeli Audiovizualno gradivo, Fono gradivo, Notno, foto, multimedijalno i drugo gradivo te Centralni informacijski odsjek.

Audiovizualno, fono i notno gradivo, nastalo u razdoblju do 2011. je 2012. godine proglašeno kulturnim dobrom te je tim rješenjem HRT Arhiv postao specijalizirani kulturni entitet unutar javnog informativnog servisa.

U moderno opremljenim, klimatiziranim spremištima arhivskog materijala HRT-a pohranjeni su i čuvaju se snimljeni audio i video materijali od njezina osnutka, koji su od neprocjenjive vrijednosti, ne samo za HRT, već i na nacionalnoj osnovi.

Spremišta Arhiva HRT-a posebno su čuvani i štice prostori. Svi djelatnici koji rade s tako dragocjenim arhivskim materijalom imaju posebne dozvole za pristup u te prostore jer se u njima nalazi najvrjednija imovina HRT-a.

Audio-vizualni odjel

Audiovizualno gradivo je kulturna i povijesna vrijednost. Arhivske snimke događaja bilješke su protekloga vremena, a autorska djela umjetnička su ostavština.

Obrada, pohranjivanje i arhiviranje audiovizualnoga (AV) materijala nisu od početaka televizije (tada Radiotelevizije Zagreb, sastavnog dijela JRT-a) bili organizirani kao zaseban posao. Do 1963. pristigli su se AV sadržaji na filmu kao mediju pohranjivali u redakcijama, vrlo često kod autora – novinara. Najprije su se čuvali tadašnji žurnali, vijesti, a zatim i filmovi dječjeg programa, drame i glasoviti TV magazini Antona Martija.

Promjene u pristupu vidljive su od 1963. kada je, u sklopu Centra za dokumentaciju Radiotelevizije Zagreb, počela djelovati Filmska

dokumentacija. Od 1968. do 1972., nakon inventure postojećih AV materijala, utvrđeni su principi katalogizacije, pohrane i arhiviranja, a Filmska dokumentacija postaje TV dokumentacija.

Pohrana AV materijala je dislocirana, kao i cijela tadašnja Televizija Zagreb, a ujedinjena je 1976., useljenjem u prostorije Fakulteta strojarstva i brodogradnje. Izgradnjom novoga doma HRT-a i useljenjem 1991., tadašnji INDOK dobiva namjenski projektiran prostor.

Nakon filma, koji je i danas u uporabi, doduše vrlo rijetko, 1964. uvodi se dvoinčna magnetoskopska vrpca (AVR). U AV arhivu, osim filma i AVR-a, čuvaju se i VPR (jednoinčna vrpca), U-matic (prvi format s videovrpcom u kaseti) te betacam formati - kasete s vrpcom od pola inča (Betacam SP, DigitalBetacam, SX Betacam i IMX Betacam).

AVR, VPR i U-matic su tehnologije koje su tijekom vremena napuštene, ali su na njima pohranjeni vrijedni AV sadržaji. Postupkom migracije, presnimavanja na suvremene medije, gradivo se spašava od propadanja i čini se dostupnim u proizvodnji i emitiranju. Postupak je dugotrajan i skup.

Prelaskom na digitalnu proizvodnju i emitiranje, Arhiv HRT-a nužno čeka stvaranje digitalnog arhiva - potpuna digitalizacija cjelokupnog gradiva.

Najugroženije se gradivo nalazi na magnetnim medijima, koji imaju relativno kratak vijek trajanja, dok je film, iako najstariji medij pohrane, najmanje fizički ugrožen.

Količina medija pohranjena u AV arhivu je ogromna. Mediji su u Spremištu pohranjeni u odgovarajućim uvjetima, određene temperature i vlažnosti zraka. Posebno vrijedni i osjetljivi filmovi nalaze se u tzv. „Frižideru“. U tom su prostoru pohranjene sve velike i skupe serije: Gruntovčani, Naše malo misto, U registraturi, Kuda idu divlje svinje, Mejaši, Nepokoreni grad, Putovanje u Vučjak, Seljačka buna, Ljubav na bračni način; dječje serije: Veliki i mali,

Bistrooki, Mendo i Slavica; arhivirani Titovi memoari; snimljeni materijali iz II. svjetskog rata iz cijelog svijeta. Povijesno najvrjedniji AV sadržaji na betacam formatu čuvaju se u metalnom sefu: snimke iz Domovinskog rata - Bljesak, Oluja, Vukovar, zatim posjeti pape Ivana Pavla II. Hrvatskoj te ostali video zapisi od posebne vrijednosti za hrvatsku kulturu i povijest. Sef može izdržati požar (temperature veće i od 1.000° C) pa čak i poplave!

Osnovni ciljevi AV arhiva su sačuvati i katalogizirati sadržaje nastale radom televizije. Budući da su u AV arhivu pohranjeni svi AV materijali od nastanka Televizije Zagreb do danas, bez obzira na političke i društvene promjene kroz koje je televizija prošla, može se reći da je ostvario svoj osnovni cilj. Zahvaljujući dugogodišnjem radu na katalogizaciji, sadržaji su pristupačni korisnicima i javno dostupni.

Zadaća i misija TV arhiva je povezivanje programa i produkcije, podrška programu kroz reprize emisija i cijelih serijala, stvaranje novih proizvoda korištenjem arhivskog materijala i javna uloga referentnog i referalnog centra.

Fono odjel

Fono odjel čine tri odsjeka: glazbena i govorna dokumentacija te fonoteka. Uvođenjem informatizacije u sam proces rada, uključen je i četvrti odsjek – informacijski. Gradivo je pohranjeno u dvije osnovne cjeline: konvencionalno i nekonvencionalno gradivo.

O počecima dokumentiranja na Radiju nema točnih podataka. Do 1959. govorno-glazbeni sadržaji dokumentiraju se zajedno, a od 1964. govorni se sadržaji dokumentiraju samostalno. Gramofonske ploče i snimke s njih na magnetofonske vrpce prvi su tragovi dokumentiranog materijala. Spikerica Božena Begović i njezin „Halo, halo ovdje Radio Zagreb...“ izrečen 1926. zaštitni su znak Radio Zagreba, a danas HRT-a. Najstarija snimka, božićna misa održana u Zagrebačkoj katedrali, potječe iz 1925. godine. U fonoteci su, također,

IMX i DB kasete
u spremištu

pohranjene sve važnije govorne i glazbeno-govorne emisije te razni koncerti snimani u HRT produkciji.

Radio se za arhiviranje sadržaja tijekom svoje povijesti koristio analognim i digitalnim nosačima – analogni su gramofonske ploče i magnetofonske vrpce, a digitalni DAT kazete, CD i HD (*harddisc*). Fono dokumentacija Hrvatskoga radija snimke pohranjuje u bogatoj fonoteci. Godine 2006. započeo je projekt digitalizacije s ciljem zaštite izvornika i kako bi se fono gradivo učinilo dostupnijim svim korisnicima. Kriteriji odabira za digitalizaciju su vrijednost i ugroženost gradiva te programski prioriteta, a do danas je digitalizirano oko 80 % gradiva.

Misija Fono odjela je prikupljanje, snimanje i čuvanje te ponovno korištenje audio baštine nastale i emitirane u radijskim programima.

Osnovni kriteriji za odabir i izlučivanje fono gradiva su neponovljivost te vremenska i medijska tipičnost, a odabrani popis sadržaja sastavni je dio Protokola za pohranjivanja snimaka HRA. Svaki tjedan arhivira se oko 90 sati govornih i oko 40 sati glazbenih sadržaja.

Notno, foto, multimedijalno i drugo gradivo

Knjižnica HRT-a odabire, obrađuje i daje na korištenje fond knjiga, koji se prikuplja od 1964. i danas raspolaze s više od 36.000 naslova. Funkcionalno i informacijski se može usporediti sa svim većim knjižnicama u Hrvatskoj. Knjižnica je informatizirana i djelatnici HRT-a mogu građu sami pretraživati na linku „E-knjižni fond“, a postoje i posebni bilteni s prikazom sadržaja knjiga. Knjižnica HRT-a zadovoljava potrebe programa za knjigama te različite interese djelatnika.

Novinska dokumentacija je prateća programska služba koja odabire, obrađuje i daje na korištenje članke razvrstane po temama. Fundus sadržava oko 7 milijuna članaka i podsjetnik je na zbivanja oko nas u zadnjih 40-ak i više godina.

Nakon razdoblja papirnate novinske dokumentacije, 2007. je počela s radom digitalna novinska dokumentacija. I dalje se obrađuju novine, ali sada se informacije i dokumenti prikupljaju i s Interneta.

Novinska dokumentacija počela je s radom 1964., a u njezinu fundusu nalaze se časopisi i tjednici od 1939. Arhivirano je 117 različitih naslova – novina, časopisa, tjednika i biltena. U Novinskoj dokumentaciji posebna su cjelina Biografije, tj. članci klasificirani po osobama, koji sadržavaju više od 30.000 imena.

Notni arhiv sadrži notne zapise koji se prikupljaju od 1930. godine, od prvih oformljenih glazbenih ansambala, i pohranjuju u konvencionalnom obliku (na papiru). U spremišnim prostorima čuva se oko 20.000 arhivskih jedinica hrvatskih i inozemnih skladatelja, izdavača.

Foto arhiv je nastao 1975. godine u sklopu TV Dokumentacije. U Foto arhivu pohranjeni su negativni od začetaka radija i televizije kao popratno gradivo nastalo na snimanjima. Digitalizirana je približno polovica gradiva od oko 250.000 jedinica. Ima oko 400.000 negativna, a fotografija, digitalnih i skeniranih je oko 2.000.000.

Kao jedan od najstarijih RTV arhiva u regiji, HRT arhiv u kontinuitetu dokumentira kulturne, političke i gospodarske promjene na ovim prostorima. Iako ne može u korak pratiti tehnološke promjene, ima vrhunsku kvalitetu arhivske obrade i pretraživanja primjerenju najrazvijenijim zemljama. Važno je napomenuti da novi višak vrijednosti nastaje starenjem arhivskog fonda: što stariji arhivski fond, to vrijedniji, jer čuva govor, sliku, stvaralaštvo posljednjih 60 godina, nekima kao sjećanje, drugima za edukaciju.

„Što nije zapisano, snimljeno i sačuvano, kao da se nije ni dogodilo!“ ■

Filmska vrpca,
AVR, VPR,
U-matic, SP,
DB i IMX beta

Elektronski
ormar za
pohranu kaseti

Filmske vrpce
u „Frižideru“

Sef